

Asia: VN/18098/2025

Lausuntopyyntö: Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi lapsen erityisestä suojelusta ja siihen liittyviksi laeiksi

Taustatiedot lausunnonantajalta

Edustan

Yliopisto tai ammattikorkeakoulu tai tieteellinen järjestö

Lausunnonantajan lausunto

1. Onko ehdotus kokonaisuudessaan kannatettava?

Osittain

Perustelut tiiviisti

Esityksessä korostetaan palvelujen merkitystä ja varhaisen tuen vahvistamista. Tämä on kannatettavaa, mutta palveluihin ja varhaiseen tukeen tulee olla korvamerkittynä resurssit siten, että lasten suojelu laajasti toteutuu yhdenvertaisesti koko maassa. Hallituksen esitys määrittää yksilökohtaisen lastensuojelun aiempaa kategorisemmin erityispalveluksi, jonka kynnys on entistä korkeampi. Tähän liittyy useita kriittisiä huomioita. Esitys siirtää suomalaisen lastensuojelun painopistettä kohti suojelupainotteisempaa järjestelmää (mm. sijoitusten roolin korostuminen). Se, että lastensuojelu määritellään erityispalveluna, jonka keskeiseksi piirteeksi nostetaan vahvasti sijoitukset sekä kysymys tahdonvastaisuudesta, supistaa lastensuojelun tehtävää ja vahvistaa järjestelmän kontrolliorientoituneita piirteitä. Se voi myös lisätä stigmaa niiden kohdalla, jotka ovat lastensuojelun asiakkaina. Olisi tärkeää, että lapsen oikeudet, tarpeet ja näkemykset nostetaan selkeämmin lastensuojelun lakimuutoksen keskiöön. Esityksen taustoituksessa taloudelliset vaikutukset nousevat erityisen merkittävään rooliin. Tärkeää olisi tarkastella vaikutuksia ensisijaisesti suhteessa lastensuojelun asiakkuudessa oleviin lapsiin. Lapsinäkökulma jää kohtuuttomasti taloudellisten vaikutusten arvioinnin varjoon, vaikka kestävyys kannalta talous on merkittävä tekijä. On suuri riski, että sosiaalihuollon ja lastensuojelulain muutoskokonaisuus lisää kustannuksia, koska varhaisen tuen palveluiden organisointi jää kunkin hyvinvointialueen vastuulle ja lastensuojelulakiuudistuksen ensimmäisessä vaiheessa on vahvistettu laitospalveluita ja muita viimesijaisia palveluita.

2. Vastaavatko ehdotukset esityksen tavoitteita?

Ei

Perustelut tiiviisti

Lain ehdotettu nimi "Laki lapsen erityisestä suojelusta" on ongelmallinen, koska sääntely kohdistuu lastensuojeluun. Nimen tulisi kuvata sääntelyn sisältöä täsmällisesti: "erityinen suojelu" voi viitata myös muihin kuin lastensuojelullisiin tarpeisiin, minkä vuoksi lastensuojelulaki olisi selkeämpi ja käytännön toiminnassa myös käyttökelpoisempi.

Lakiehdotuksessa käytetty käsitteistö on epäyhtenäinen. Esityksessä käytetään rinnakkain monia osittain päällekkäisiä tai epäselviä ilmaisuja ja keskeiset määrittelyt jäävät hajanaisiksi. Myös suojelun kohteen (esim. lapsen terveys, kehitys, hyvinvointi ja kasvuolosuhteet) sekä arvioinnin kriteerien (vanhempien kyky, huolen taso, työskentelyn fokus) jäsentely kaipaa selkeyttämistä. Terminologia esimerkiksi sijaishuoltopaikan, sijoituspaikan sekä laitoshoidon ja laitoshuollon osalta on niin ikään epätasaista. Tämän vuoksi sääntelyn uudelleenjärjestelystä ei seuraa normatiivista selkeyttä.

Kokonaisuutena arviointia vaikeuttaa, että esityksen perusteluissa tunnistetaan useita muutostarpeita, joita ei kuitenkaan tässä vaiheessa ehdoteta muutettaviksi. Tämä heikentää mahdollisuutta arvioida ehdotusten suhdetta asetettuihin tavoitteisiin. Edellä mainituista syistä ehdotus tekee lain tulkittamisesta ja soveltamisesta aiempaa haastavampaa, eikä tilanne selkeydy suhteessa nykytilaan.

3. Mikä seuraavista vaihtoehtoista olisi mielestänne tarkoituksenmukaisin tapa järjestää sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain välinen rajapinta? Valitkaa yksi ja perustelkaa vastauksenne.

Nykytilan säilyttäminen

Perustelut tiiviisti

Lakiesitys tekee sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain rajapinnasta nykytilaa epäselvemmän. Erityisen epäselväksi esityksen tekee se, että avohuollon palveluita tarjottaisiin sosiaalihuoltolain alla. Suurin osa avohuollon palveluista siirtyisi SHL:n alle, mutta osa jäisi edelleen avohuoltoon. Lisäksi kaikkia SHL:n lapsiperhepalveluita, myös siis sinne siirtyviä nykyisen avohuollon palveluita, voitaisiin tarjota osana lastensuojelua. Nyt ehdotetun 43 §:n mukaan näitä SHL:n 3 luvun mukaisia sosiaalipalveluita on tarvittaessa järjestettävä avohuollon tukitoimena. Käytännössä nykyiset avohuollon palvelut siirtyvät SHL:n alaisuuteen, mutta niitä tarjotaan edelleen LSL:n nojalla. Tämä lisää epäselvyyttä siitä, kumman järjestelmän piiriin palvelut kuuluvat, ovatko ne samansisältöisiä eri lakien nojalla tarjottuina ja onko asiakkaalle, lapselle ja perheelle selvää, kumman lain nojalla he ovat oikeutettuja näihin palveluihin. Myös tilanteissa, joissa lapsen ja vanhempien näkemykset eroavat toisistaan, jää epäselväksi, miten eri palvelujärjestelmien välinen toimivallan ja vastuun jako ratkaistaan. Kokonaisuutena rajapintaa koskeva sääntely kaipaa vielä täsmennystä erityisesti moniammatillisen yhteistyön, vastuunjaon ja ristiriitatilanteiden ratkaisemisen näkökulmasta.

Lastensuojelun avohuollon merkittävä tehtävä on työskennellä lapsen tilanteen parantamiseksi sekä arvioida tarjotun tuen ja palveluiden vaikutusta lapsen ja perheen tilanteeseen sekä lapsen suojelun

ja kodin ulkopuolisen sijoituksen tarvetta. Kyseessä on vaativa tehtävä, jossa arvioidaan mm. lapsen turvallisuutta ja lastensuojelutarpeen lisääntymistä. Tämän vuoksi on tärkeää, että laki on selkeä ja ymmärrettävä. On myös varmistettava tarvittava ja osaava sosiaalityöntekijäresurssi lastensuojelun avohuollossa. Tehtäviä ei voida siirtää sosiaalihuoltolain mukaiseen lapsi- ja perhesosiaalityöhön, jossa ehdotettu asiakasmitoitus on suuri suhteessa lastensuojelutehtävän vaativuuteen. Mikäli tehtävää toteutetaan sosiaalihuoltolain pohjalta, on riski, että lastensuojelun aktiiviselle ja arvioivalle työskentelylle ei muodostu selkeitä käytäntöjä ja rajapinta hämärtyy sekä työntekijöiden että asiakkaiden näkökulmasta. On huolestuttavaa, jos asiakkuuden alkamisen ajankohta alkaa lähestyä huostaanoton kriteereitä. Ongelmallista on myös se, mikäli sosiaalihuoltolain mukaisissa palveluissa kirjaamista vähennetään ja päätöksiä tehdään vähemmän, lapsen ja perheen tilanteen arviointi voi jäädä vaillinaiseksi. Ongelmallista on myös lastensuojeluun pääsyn kynnyksen nousu, jolloin ongelmat ehtivät kärjistyä. Jos palveluita siirretään samanaikaisesti sosiaalihuoltoon ilman riittäviä resursseja, se voi tilastollisesti vähentää lastensuojeluasiakkuuksia ilman, että tuen tarve tosiasiallisesti vähenee. Tämä lisää myös kustannuksia pitkällä tähtäimellä. Lasten ja perheiden tarpeen mukaisia palveluita ja tukea tulee olla saatavilla.

4. Lausuntopalaute lukuun 1 (Yleiset säännökset): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 1 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta.

Lastensuojelun keskeiset periaatteet ja vastuu lapsen hyvinvoinnista (lakiehdotuksen pykälät 5 ja 6) tulisi linkittää lain tarkoitukseen ja määritelmiin (pykälät 1 ja 2), sillä niillä on perustavanlaatuinen lukemista ja tulkintaa ohjaava merkitys. Käsitteistö tulisi yhdenmukaistaa.

5. Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla muutoksella olevan lastensuojelun asiakkuuden alkamiseen ja päättymiseen?

Esitys korostaa lastensuojelun toimien viimesijaisuutta ja rajaa vastentahtoiset toimenpiteet vakaviin tilanteisiin. On tärkeää kiinnittää huomiota siihen, että lastensuojeluasiakkuus ei voi perustua tahdonvastaisuudelle, vaan lapsen tosiasialliseen tilanteeseen, riskien ja tarpeiden mukaisten palveluiden järjestämiseen (esim. päihde- ja mielenterveyspalvelut ja intensiivinen perhetyö). On syytä kiinnittää huomiota siihen, että tahdonvastaisuuden ja vapaaehtoisuuden erottelu ei ole käytännössä yksiselitteistä. Perhesuhteisiin liittyvät valtasuhteet, riippuvuudet ja tunnesiteet voivat johtaa tilanteisiin, joissa suostumus tai vastustus ei ole aidosti vapaaehtoista.

6. Onko ehdotus lapsen asioista vastaavaa sosiaalityöntekijää koskevan asiakasmitoituksen joustavoittamisesta mielestänne kannatettava?

Osittain

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

On sinänsä kannatettavaa, että sosiaalityöntekijä voi ottaa esimerkiksi saman perheen lapset asiakkuuteen, mutta tästä syntyy riski, että tilanne jää pysyväksi. Lapsen etua ei kuitenkaan turvaa se, että sosiaalityöntekijällä on asiakkuudessa asiakasmitoituksen ylittävä määrä lapsia.

Tulee myös huomioida, että esityksessä asiakkuuden kynnys nousee, mikä tarkoittaa, että asiakkuuteen tulevien lasten tilanteet ovat entistä vaativampia. Tämä tarkoittaa enemmän lapsi- ja perhekohtaista intensiivistä työaikaa esimerkiksi huostaanoton valmisteluun.

7. Onko ehdotus lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tehtävistä kannatettava?

Osittain

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

On kannatettavaa, että sosiaalityöntekijän tehtävät on koottu samaan pykälään. Joissakin muotoiluissa on kuitenkin epäselvyyksiä ja esitys vaatiikin täsmennyksiä. Kohdan kolme velvoite palvelujen hakemisen varmistamiseen on epäselvä: tarkoittaako se vanhempien vastuuttamista? Lisäksi on riski, että kohdan viisi muotoilu ohjaa käytäntöön, jossa tehtävän hoitaa tosiasiallisesti muu lastensuojelun työntekijä, jolloin sosiaalityöntekijälle jää lähinnä virkavastuu ilman, että hän on suoraan osallistunut asian hoitamiseen. Mitä konkreettisesti tarkoitetaan sillä, että sosiaalityöntekijä on keskeinen tuen toteuttaja, kun toisaalta esitetään päätösvallan delegointia myös muille? Esityksen epäselvyys voi heikentää kokonaisvastuun hämärtymistä.

8. Lausuntopalaute luvusta 3 (Lastensuojelun järjestäminen ja kustannusvastuu): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 3 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta sekä vaikutuksista.

-

9. Lausuntopalaute luvusta 4: Onko ehdotus, jonka mukaan lupa lapsen tutkimiseen annettaisiin jatkossa hyvinvointialueen viranhaltijan päätöksellä hallinto-oikeuden sijaan, mielestänne kannatettava?

Osittain

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Luvan hakemisen joustavoittaminen voi olla lapsen edunmukaista, mikäli lapsen tutkiminen haastavissa tilanteissa estyy. Toisaalta voi olla riskinä, että tällä ei tule tosiasiallisesti merkittäviä kustannussäästöjä, sillä esitys voi lisätä jälkikäteisen oikeusturvan käyttöä, jolloin hallinto-oikeudet joutuvat käsittelemään nämä asiat myöhemmin joka tapauksessa.

10. Selkiyttävätkö luvun 4 ehdotukset lastensuojelun päätöksentekosääntelyä?

Ei

Perustelut tiiviisti

Jää epäselväksi, mitä tehtäviä delegointisäännöksen perusteella voidaan siirtää muille työntekijöille, ja mitkä tehtävät jäävät edelleen ehdottomasti lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tehtäviksi. Lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle jää kuitenkin edelleen vastuu lapsen edun toteutumisen valvonnasta, lapsikohtainen valvonta, jälleenyhdistämisen edellytysten luominen ja arviointi sekä ammatillinen vastuu lapsen kokonaistilanteen arvioinnissa ja tuen toteuttamisessa. Samalla kuitenkin lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän roolia ollaan kaventamassa mahdollistamalla päätöksenteon delegointi ja esimerkiksi lapsen tapaaminen "muulle hyvinvointialueen toimivaltaiselle sosiaalihuollon viranhaltijalle". On epäselvää, mitä tarkoitetaan "muulla hyvinvointialueen toimivaltaisella sosiaalihuollon viranhaltijalla". Esimerkiksi erityisen huolenpidon jakson päättämisestä tai lapsen sijoittamisesta vankilan perheosastolle ei voi päättää

kukaan muu kuin sosiaalityöntekijä, sillä nämä ovat vaativia arviointitehtäviä. Myös huostaanoton valmistelu on tärkeä tehtävä, jota tulee hoitaa sosiaalityöntekijä. Kaikilla näillä rajoitetaan lapsen perusoikeuksia. Säännös on altis hyvinvointialuekohtaisille tulkintaeroille.

11. Lausuntopalaute luvusta 5: Onko ehdotus edunvalvojan palkkioiden ja kulukorvausten rajaamisesta ja yhdenmukaistamisesta valtioneuvoston asetuksella mielestänne kannatettava?

Ei kantaa

Millaisia vaikutuksia (etenkin taloudellisia) arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

-

Muut mahdolliset huomiot lastensuojelun edunvalvontaa koskevasta sääntelykokonaisuudesta?

-

12. Muu lausuntopalaute luvusta 5 (Lapsen osallisuus): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 5 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta.

Esityksen säännökset lapsen osallisuudesta, mielipiteen selvittämisestä ja puhevallasta vastaavat pitkälti nykyistä lainsäädäntöä. On kannatettavaa, että lapsen toivomukset ja mielipide on aina selvitettävä ja huomioitava iän ja kehitystason mukaisesti. Tilanteet, joissa lapsen näkemys voidaan jättää selvittämättä tai lapselle ei anneta tietoja hänen etunsa suojelemiseksi, tulee dokumentoida tarkasti perustellen, miksi tällaiseen ratkaisuun on päädytty. On tärkeää, että 12 vuotta täyttäneen lapsen puhevalta, osallisuus ja itsemääräämisoikeus säilyvät lastensuojeluasioissa. Koska lain ensimmäisessä uudistamisvaiheessa on päätetty perustaa uusi lapsen oikeuksia rajoittava laitospalvelu, on tärkeää täsmentää sääntelyä siten, että se varmistaa lasten osallisuuden kaikissa lastensuojelun tilanteissa. Osallisuus-sääntely voisi olla myös yleistä ja rakenteellista lasten ja nuorten vaikuttamista lastensuojelun kehittämiseen yksilökohtaisen osallisuuden ohella.

13. Lausuntopalaute luvusta 6 (Menettelysäännökset): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 6 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta.

34 §: Lastensuojelun asiakkaana olevan lapsen tapaamisten määrän tulee olla riippuvainen lapsen tilanteesta ja tarpeesta. Olisi hyvä olla laissa määritelty minimimäärä, joka erityisesti sosiaalityöntekijän (ei muiden työntekijöiden) tulee vuodessa tavata lasta kasvokkain, esim. vähintään kaksi kertaa vuodessa silloinkin, kun akuuttia työskentelyä ei ole.

Lapsen läheisverkoston kartoittaminen esiintyy ainoastaan menettelysäännöksiä koskevassa luvussa 6. Läheisverkostojen kartoitus sisältyy jo nykyiseen lastensuojelulakiin, mutta sen roolia ollaan perustavanlaatuisesti muuttamassa tällä esityksellä. "Läheisverkostosijoitukseen" viitataan säännönmukaisesti huostaanottoa ja sijaishuoltoa koskevassa luvussa 9. Käsitettä "läheisverkostosijoitus" ei kuitenkaan esityksessä määritellä (ks. Huomiot luvusta 9). Läheisverkosto tulisi kartoittaa jo lastensuojelu- (ja tai sosiaalihuoltolain) mukaisen asiakkuuden alussa.

14. Lausuntopalaute luvusta 7 (Lastensuojelun avohuolto): Ovatko lastensuojelun avohuoltoa koskevat ehdotukset mielestänne kannatettavia?

Ei

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Ks. Kohdan 3. perustelut.

15. Lausuntopalaute luvusta 8 (Lapsen kiireellinen sijoitus): Onko kiireellisen sijoituksen jatkoa koskeva ehdotus (keston lyhentäminen 30 vuorokaudesta 14 vuorokauteen) mielestänne kannatettava?

Osittain

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

On merkittävää, että kiireellisessä tilanteessa, jossa lapsi on ollut välittömässä vaarassa, työskennellään intensiivisesti ja jatkotukitoimet arvioidaan nopeasti. Tähän kuitenkin tulee varmistaa resurssit siten, että työ tehdään laadukkaasti lapsen ja perheen kanssa yhdessä. Riskinä on se, että ehdotus heikentää työn laatua, mikäli työlle ei ole siihen tarvittavaa aikaa.

16. Lausuntopalaute luvusta 9 (Huostaanotto): Onko huostaanottoa koskeva ehdotus (50 §) mielestänne kannatettava?

Osittain

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Ehdotusta voidaan pitää kannatettavana siltä osin, että se korostaa terveydenhuollon ja muiden sosiaalipalveluiden ensisijaisuutta ja toivottavasti varmistaa lapsille ja nuorille tarkoituksenmukaista tukea esimerkiksi mielenterveys- ja päihdeongelmiin ensisijaisesti terveydenhuollossa sijaishuollon sijaan.

On hyvä lisäys, että huostaanoton järjestämisen edellytyksissä mainitaan jatkossa läheisverkosto erikseen. Tämä sitoo sosiaalityöntekijää vahvemmin kartoittamaan lapsen läheisverkoston. Esityksen perusteella läheissijoitukset asemoituvat kuitenkin huostaanoton ja sijaishuollon ulkopuolelle. Näin läheisverkostosijoituksen roolia ollaan tällä esityksellä muuttamassa erityyppiseksi sijoitukseksi. Esityksessä jää kuitenkin epäselväksi, millaisena lastensuojelun toimenpiteenä läheisverkostosijoitus ymmärretään. "Läheisverkostosijoituksen" käsitettä käytetään esityksessä säännönmukaisesti, mutta sitä ei sen tarkemmin määritellä. Läheisverkostosijoitusta ei myöskään sidota osaksi nyt ehdotetun 2 §:n määritelmiä. Jää avoimeksi, käsittääkö 2 §:n 4 kohdan kodin ulkopuolinen sijoitus tai 9 kohdan perhehoito myös läheisverkostosijoituksen.

Läheisverkostosijoitusta on esityksessä osin pyritty lähentämään perhehoitoa esimerkiksi säätämällä palkkiot perhehoitolain mukaisiksi ja käyttämällä käsitettä "sijoitus", joka viittaa sijaishuollon järjestelyihin. Samanaikaisesti kuitenkin korostetaan läheisverkostosijoituksen ensisijaisuutta suhteessa huostaanottoon ja sijaishuoltoon, mikä asemoi sen näiden toimenpiteiden ulkopuoliseksi ratkaisuksi. Tällainen kaksijakoinen sääntely jää epäselväksi, etenkin kun läheisverkostosijoitusta ei ole selkeästi määritelty. Määrittelyn puute vaikeuttaa myös sen arviointia, soveltuvatko siihen

esimerkiksi perhehoitoa koskevat rajoitukset, oikeudet ja velvoitteet, kuten valvontasäännökset. Nykyisessä muodossaan sääntelyyn jää riski siitä, että läheisverkostosijoitukset jäävät osin normiohjauksen ulkopuolelle, jos niitä ei tehdä huostaanoton perusteella eikä rinnasteta perhehoitoon.

Jatkovalmistelussa läheisverkostosijoitus tulisi määritellä täsmällisesti ja sen oikeudellinen asema selkeyttää. Perusteltua olisi kytkeä se nykyistä johdonmukaisemmin osaksi sijaishuoltojärjestelmää joko perhehoidon muotona tai omana erillisenä sijoitusmuotonaan, johon liitetään selkeät oikeudet, velvoitteet ja valvontarakenteet. Tämä parantaisi sääntelyn ennakoitavuutta ja yhdenmukaisuutta sekä turvaisi lapsen asemaa. Samalla tulisi varmistaa, että näissä sijoituksissa lapselle ja perheelle taataan riittävä lastensuojelulain mukainen tuki, mukaan lukien taloudelliset korvaukset ja palvelut, riippumatta sijoituksen oikeudellisesta muodosta.

Lisäksi läheisverkostoon sijoittamista koskevassa harkinnassa on korostettava lapsen edun ensisijaisuutta. Ratkaisun ei tule perustua kustannuksiin, vaan yksilölliseen arvioon lapsen tilanteesta. On myös huomioitava, että läheisverkostot voivat sisältää ylisukupolvisia haasteita, jotka vaikuttavat siihen, onko sijoitus lapsen kannalta tarkoituksenmukainen ja turvallinen. Tämän vuoksi sääntelyn selkeyttäminen tukisi myös päätöksenteon laatua ja valvonnan toteutumista.

Mikäli läheisverkostosijoitukset eivät vaadi huostaanottoa, eikä niitä ei rinnasteta perhehoitoon, on epäkohta, että esimerkiksi valvontavelvollisuus ei koske tällöin näitä sijoituksia. Läheisverkostosijoituksesta ei säännellä erikseen esitetyssä laissa, mikä olisi tarpeellista – erityisesti jos läheisverkostosijoitus ei ole avohuollon tukitoimeksi määritelty tai huostaanottoon kiinnittyvä sijoitus. Olisi tarpeenmukaista, että läheisverkostosijoitus rinnastettaisiin kokonaisvaltaisesti perhehoidon sijoitukseen. Tällaisessakin tilanteessa lapselle ja perheelle tulee taata tarvittava lastensuojelulain mukainen tuki, esim. rahallisten korvausten osalta. On myös huomioitava, että läheisverkostoon sijoittamisessa tulee käyttää erityistä harkintaa lapsen edun näkökulmasta, eikä se voi perustua taloudellisesti halvimpaan ratkaisuun. Erilaiset ylisukupolviset ongelmat voivat haastaa lastensuojelulain mukaisissa tilanteissa sitä, onko läheisverkostoon sijoittaminen sopiva ratkaisu.

Pysyvän sijoituksen mahdollisuus olisi merkittävä lisätä lainsäädäntöön, sillä perheen jälleenyhdistämisen ohella esimerkiksi perhehoidossa on paljon huostaanotettuja lapsia, jotka ovat olleet perheissä lähes syntymästään asti ja elävät sijaishuollossa täysi-ikäisyyteen saakka. Tällaisissa tilanteissa lapsen hyvinvointia ja kokemusta turvasta ja jatkuvuudesta voisi tukea se, että sijoitus voisi olla myös pysyvä. Tällä hetkellä pysyvän sijoituksen voi tehdä vain avoimen adoption kautta. Vaihtoehtoisesti lastensuojelullista adoptiota olisi syytä pohtia yhtenä ratkaisuna pysyvyyden haasteisiin.

17. Lausuntopalaute luvusta 10 (Kodin ulkopuolinen sijoitus): Onko kodin ulkopuolisten sijoitusten ja sijoituspaikkojen valvontaa koskevien säännösten täsmentäminen ja vastuunjaon selkeyttäminen ehdotetulla tavalla mielestänne kannatettavaa?

Osittain

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Ehdotusta kodin ulkopuolisten sijoitusten valvonnan täsmentämisestä ja vastuunjaon selkeyttämisestä voidaan pitää lähtökohtaisesti kannatettavana. Keskeistä on kuitenkin se, miten valvonta tosiasiallisesti toteutuu. Hallituksen esityksen mukaan lastensuojelun palvelujärjestelmässä on merkittäviä alueellisia eroja ja puutteita palvelujen saatavuudessa, mikä osaltaan korostaa tarvetta vahvistaa valvontaa käytännön tasolla eikä pelkästään normiohjauksessa. Riskinä on, että valvonta jää riittämättömäksi, mikäli sen toimintaedellytyksiä (kuten resursseja, tiedonsaantia ja käytännön toimintatapoja) ei samanaikaisesti vahvisteta.

Valvonta muodostuu käytännössä useista osatekijöistä, kuten laillisuusvalvonnasta, järjestämisvastuuseen perustuvasta valvonnasta, sopimusvalvonnasta, yksikötason valvonnasta sekä lapsikohtaisesta seurannasta. Nämä valvonnan muodot kytkeytyvät eri toimijoihin ja säädösperustoihin, eikä niiden välinen työnjako ja keskinäinen suhde hahmotu esityksessä selkeänä kokonaisuutena. Tällainen rakenteellinen monikerroksisuus voi vaikeuttaa valvonnan käytännön toteutumista, erityisesti jos valvonnan eri tasot jäävät irrallisiksi tai päällekkäisiksi. Tällöin on riskinä, että valvonnassa syntyy katvealueita eikä kokonaisvastuu lapsen tilanteen seurannasta jäsenyy riittävän selkeästi. Tämän vuoksi esimerkiksi ehdotettu rinnakkainen valvontatoimivalta eri hyvinvointialueille sisältää nähdäksemme riskin vastuiden hämärtymisestä. Mikäli valvontavastuu jakautuu usealle toimijalle ilman selkeää ensisijaista vastuuta, voi seurauksena olla valvonnan pirstaloituminen ja kokonaisvastuun heikkeneminen. Tutkimuksessa on tuotu esiin, että valvonnan hajautuminen useille toimijoille voi johtaa erilaisten laintulkintojen ja soveltamiskäytäntöjen syntymiseen. Ristiriitaiset ohjeistukset ja käytännöt heikentävät sääntelyn ennakoitavuutta ja voivat vaikeuttaa lain yhdenmukaista soveltamista palveluntuottajien toiminnassa.

Valvonnan tarkastelu kohdentuu esityksessä pitkälti yksittäisiin lapsiin ja sijoituspaikkoihin. Tämän rinnalla olisi kuitenkin tarpeen huomioida, että sijaishuollossa lapset elävät osana arjen yhteisöjä, joissa lasten väliset suhteet, käytännöt ja toimintakulttuuri vaikuttavat merkittävästi hoidon ja huolenpidon toteutumiseen. Myös erilaisten asiakasryhmien sijoittaminen samoihin yksiköihin voi muuttaa toiminnan edellytyksiä. Valvonnan tulisi ulottua näihin arjen toimintaympäristöihin ja vuorovaikutussuhteisiin, ei ainoastaan yksittäisten tilanteiden tai rakenteellisten edellytysten arviointiin.

Valvonnan vaikuttavuuden kannalta keskeistä on myös sen riippumattomuus ja kohdentuminen palvelujen arkeen. Monituottajamallissa pelkkä omavalvonta ei ole riittävä keino turvata laatua, vaan tarvitaan toimivia ulkopuolisen valvonnan rakenteita. Tähän liittyy myös riittävä tiedonsaanti sekä mahdollisuus muodostaa kokonaiskuva lapsen tilanteesta. Erityisen tärkeää on, että valvonta perustuu myös lasten kokemuksiin, mikä edellyttää selkeää oikeutta tavata lapsia luottamuksellisesti.

Esityksessä valvonta kytkeytyy pääosin järjestämisvastuuseen ja viranomaisvalvonnan rakenteisiin, kun taas lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän rooli valvonnassa jää vähemmän eksplisiittiseksi. Käytännössä sosiaalityöntekijällä on keskeinen merkitys lapsen arjen seurannassa,

sijoituksen toimivuuden arvioinnissa ja epäkohtien tunnistamisessa. Mikäli tätä roolia ei tunnisteta selkeästi osana valvontakokonaisuutta, on riskinä, että valvonnan ja asiakastyön välinen suhde jää jäsentymättömäksi. Valvonnan toimivuuden kannalta olisi perusteltua täsmentää myös, miten sosiaalityöntekijän mahdollisuudet toteuttaa tätä tehtävää turvataan.

Lisäksi valvonnan näkökulma tulisi huomioida jo sijoituspäätöksen valmistelussa erityisesti silloin, kun lapsi sijoitetaan oman hyvinvointialueen ulkopuolelle. Tällöin tulisi arvioida, miten valvonta käytännössä järjestetään.

Kokonaisuutena valvonnan vahvistaminen on perusteltu tavoite, mutta ehdotettu sääntely jättää edelleen epäselvyyksiä vastuunjaosta ja valvonnan käytännön toteutumisesta. Jatkovalmistelussa tulisi kiinnittää erityistä huomiota selkeään ensisijaiseen vastuuseen, tiedonsaannin toimivuuteen, lasten kuulemisen mahdollisuuksiin sekä valvonnan realistisiin toteuttamisedellytyksiin. Lisäksi olisi perusteltua jäsentää valvontaa kokonaisuutena ja täsmentää, miten eri valvonnan tasot täydentävät toisiaan.

18. Lausuntopalaute luvusta 11 (Laitohoito): Onko ehdotus lastensuojelulaitoksen asuinyksikön henkilöstömitoituksen täsmentämisestä ja osittaisesta joustavoittamisesta (ml. lapsikohtainen vähimmäismitoitus 1 työntekijä/lapsi sekä mahdollisuus suhteuttaa mitoitusta sijoitettujen lasten lukumäärään) mielestänne kannatettava?

Osittain

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Esitys mahdollistaa henkilöstön käytön joustavoittamisen ja sisältää myös säästövaikutuksia. Tähän liittyy merkittäviä huolia. Taloudellisten säästötavoitteiden ja lapsen edun välinen jännite on ilmeinen, sillä henkilöstöressurssien joustavoittaminen voi vaarantaa hoidon ja kasvatuksen laadun, erityisesti vaativassa sijaishuollossa. Lisäksi on perusteltua arvioida, tulisiko henkilöstön koulutuksellisista rakenteista ja osaamisvaatimuksista säätää nykyistä tarkemmin, jotta esimerkiksi valvonta ei perustuisi liiaksi tulkintakäytäntöihin. Henkilöstön osaamisvaatimuksia pitäisi ennemminkin nostaa.

19. Onko ehdotus turvahenkilöä koskevaksi sääntelyksi, jossa turvahenkilön tehtävät ja toimivaltuudet erotetaan selvästi hoito- ja kasvatustehtävistä, mielestänne toimiva?

Osittain

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

On perusteltua, että turvahenkilöiden tehtävät ja toimivaltuudet erotetaan laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluvista, mutta käytännön ongelmaksi nousee näiden toimivaltojen ja tehtävien rajojen tunnistaminen ja osaaminen, erityisesti kun huomioidaan, että turvahenkilön on tarkoitettu olevan osa lastensuojelulaitoksen ja siellä asuvien lasten arkea. Vakituisten turvahenkilöiden käyttö vaihtuvien vartijoiden sijaan on kannatettavaa. Turvahenkilöillä tulee olla ymmärrys haastavissa elämäntilanteissa olevien lasten kohtaamisesta. Turvahenkilöiden käytön mahdollistaminen voi parantaa turvallisuutta, erityisesti jos toimijat ovat lapsille entuudestaan tuttuja. Toisaalta riskinä on tarpeettoman kontrollin vahvistuminen lasten huolenpidon

ensisijaisuuden kustannuksella. Turvahenkilöiden perehdyttämisen jättäminen työnantajan vastuulle herättää kysymyksiä valvonnan riittävydestä. Omavalvonnan riittävyys on kyseenalainen tilanteissa, joissa toimintaan liittyy merkittäviä perusoikeusluttuvuuksia, jolloin tämä lisää ulkopuolisen valvonnan merkitystä ja tarvetta. Turvahenkilöillä ei perustellusti ole mahdollisuuksia käyttää 12 luvun mukaisia rajoituksia, mutta kaikilta osin sääntelystä ei käy ilmi, mitä ehdotetun 76 §:n 2 momentin 4, 5, 6, 7, 8 ja 9 kohtien mukainen ”turvaaminen” tarkoittaa. Lisäksi nyt ehdotetun 77 §:n muotoilun sijasta lapsen terveydentila tulisi voimakeinojen käytön jälkeen tutkia aina, ei ainoastaan lapsen sitä pyytäessä tai voimakeinojen aiheuttaessa lapselle fyysisiä jälkiä tai vammoja.

Turvahenkilöstön mahdollistavan sääntelyn lisääminen ehdotetulla tavalla tulee suurella todennäköisyydellä lisäämään ja normalisoimaan turvahenkilöiden käyttöä osana lastensuojelun laitoshoidoa, vaikuttaen laitoshoidosta hyvinvointialueille koituviin kustannuksiin. Turvahenkilöiden palkkaaminen jää esityksen mukaan lastensuojelulaitoksen oman harkinnan varaan, eikä ”välttämättömyydelle” ole asetettu kriteerejä. Turvahenkilöiden käyttö voi edistää asiakas- ja työturvallisuutta. Turvahenkilöitä koskevan sääntelyä tulisi selkiyttää valvonnan, seurannan ja vaikutusten arvioinnin näkökulmista.

On myös tärkeää tarkentaa sääntelyä niin, että turvahenkilön tulee olla palvelusuhteessa palveluntuottajana toimivaan lastensuojelulaitokseen. Nyt palveluntuottajalla viitataan järjestämislakiin, jonka mukaan niin lastensuojelun laitoshoidoa tuottava toimija kuin turvallisuuspalveluita tuottava toimija voivat olla palveluntuottajia. Sääntelemällä turvahenkilöiden palvelusuhteet eksplisiittisesti suhteessa palveluntuottajana toimivaan lastensuojelulaitokseen, voidaan taata, että turvahenkilö on nimenomaisesti palvelusuhteessa lastensuojelulaitokseen eikä esimerkiksi turvallisuuspalveluita hyvinvointialueelle tuottavaan yksityiseen toimijaan. Tarkennuksella on merkitystä myös esimerkiksi valvontaan ja raportointiin liittyvän ehdotetun sääntelyn osalta.

20. Lausuntopalaute luvusta 12 (Lapsen erityistä suojelua turvaavat rajoitukset sijaishuollon aikana): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 12 säännöksistä 90 § (yhteydenpidon rajoittaminen) ja 93 § (henkilöntarkastus) ja niiden käytännön toimivuudesta ja vaikutuksista.

Yhteydenpidon rajoittamisen ulottaminen myös lapsen sosiaalisiin verkostoihin on sinänsä esityksen tavoitteet huomioiden perusteltua. Rajoituksista päätettäessä tulee perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten sekä lastensuojelulain erityisten rajoitusedellytysten täyttymisen lisäksi kuitenkin huomioida, että rajoituksia ei kategorisesti uloteta liian laajalle, eivätkä ne voi koskea kerralla esimerkiksi koko kaveripiiriä siten, että useita lapselle läheisiä ihmissuhteita rajoitettaisiin samanaikaisesti yleisluonteisesti, vaan rajoituspäätösten tulee aina perustua yksilölliseen, tapauskohtaiseen arvioon kunkin yhteydenpidon osalta.

21. Lausuntopalaute luvusta 13 (Jälkihuolto): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 13 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta.

Lähtökohtaisesti on hyvä, että lapsella ja nuorella on oikeus jälkihuoltoon myös silloin, kun hän on sosiaalihuollon asiakkaana eikä lastensuojelun asiakkuutta ole. Ehdotuksen perusteella on kuitenkin epäselvää, miten sosiaalihuollon asiakkuus tällöin määrittyy. Millaisissa tilanteissa lapsi tai nuori on oikeutettu jälkihuoltoon silloin, kun hänellä ei ole lastensuojelun asiakkuutta? Ehdotuksessa uudeksi sosiaalihuoltolaiksi asiaa ei ole täsmällisesti määritelty. Nyt käsillä olevan ehdotuksen mukaan

”jälkihuollon aikana lapsen ja nuoren sekä hänen perheensä tuen tarpeisiin on vastattava sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen keinoin”. On myönteistä, että jälkihuoltoon oikeutetun lapsen ja nuoren tilannetta tarkastellaan sosiaalihuoltolain mukaisena palvelutarpeiden kokonaisuutena. On kuitenkin tärkeä huomioida, että jälkihuoltoon oikeutetun lapsen ja nuoren palvelutarpeet eivät rajoitu ainoastaan sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen palveluihin. Tässäkin tulee kiinnittää erityistä huomiota yksilöllisten palvelutarpeiden määrittelyyn käytettävissä olevista henkilöstöresursseista. Tämän lisäksi myös asiantuntemus ja riittävä perehtyneisyys sijaishuollosta kotiutuvien lasten ja nuorten erityiskysymyksiin on turvattava. Riskinä on, että sosiaalihuollon tehtäväkenttä muodostuu niin laajaksi ja moninaiseksi, että resurssit ja erityisosaaminen vaarantuvat.

Siirtymävaiheeseen sijaishuollosta jälkihuoltoon sekä jälkihuolto-oikeuden päättymisen vaiheeseen on kiinnitettävä erityistä huomiota. Laissa olisi hyvä mainita jälkihuollon asiakassuunnitelma sijaishuollon päättyessä. Mikäli lapsi tai nuori on saanut jälkihuollon palveluja subjektiivisena oikeutenaan, suunnitelman laatiminen jälkihuollon päättymisen jälkeisten palvelujen ja niiden tarpeen kartoittamiseksi on aina tarpeellista (vrt. ehdotuksessa ”tarvittaessa”). Toimeentulon turvaamista koskevaa pykälää (112 §) olisi hyvä täsmentää huomioiden yhdenvertaisuuden kysymykset sijaishuollosta kotiutuvien ja niiden nuorten välillä, joilla ei ole sijaishuoltotaustaa. Tämä koskee esimerkiksi opiskelumahdollisuuksien riittävää taloudellista tukemista. Lainsäädännölliset ristiriidat, jotka saattavat sijaishuollosta itsenäistyvät nuoret eriarvoiseen taloudelliseen asemaan (vrt. toimeentulolaki), tulisi voida estää lastensuojelulakiin kirjatulla maininnalla.

22. Lausuntopalaute luvusta 17 (Voimaantulo): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita voimaantumista koskevista säännöksistä ja niiden vaikutuksista.

Asiaa on haastavaa arvioida, mutta voimaantulo yhdessä sosiaalihuoltolain ja muun muassa huostaanottoa koskevan päätöksenteon osalta olisi tärkeää.

23. Lausuntopalaute ehdotuksesta koskien lisärahoitusta tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen (TUVA) turvaamiseksi yksityisissä koulukodeissa ja Valtion koulukodeissa: Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita TUVA-koulutuksen rahoitusta koskevasta säännöksestä ja sen vaikutuksista.

On merkittävää, että tutkintokoulutukseen valmentava koulutus turvataan.

24. Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotuksen taloudellisista vaikutuksista?

Esityksestä tulee vaikutelma, että uudistuksia pyritään tekemään ensisijaisesti taloudellisesta näkökulmasta, eikä lasten oikeudet ja suojele edellä.

25. Millaisia taloudellisia vaikutuksia arvioitte ehdotuksen 38 §:n 3 momentilla mahdollisesti olevan?

Pykälän 38 kolmatta momenttia on esitetty tarkennettavan, jotta perheet, jotka hoitavat lasta yksityiskodissa olisivat kustannusten korvausten osalta yhdenvertaisessa asemassa perhehoitajien kanssa. Mikäli lapsen hoito ja huolenpito on järjestetty läheisverkoston kartoituksen perusteella, säännöstä tulisi selkeyttää niin, että korvausoikeus kytketään suoraan ratkaisun perusteeseen (läheisverkostoselvitys) ja että maksettavat korvaukset viittaavat yksiselitteisesti perhehoitolain pykäliin.

26. Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotuksen muista vaikutuksista?

Esitystä on haastavaa arvioida, koska muu lainsäädäntö on uudistettavana samaan aikaan, eikä kokonaisuus ole vielä tiedossa (esim. huostaanottopäätöksenteon muutokset ja sosiaalihuoltolaki). Nyt lausunnoilla olleiden lakiesitysten tulkinnallisuus ja epäselvyys voi myös aiheuttaa tahattomia seurauksia kehittyville käytännöille.

27. Vapaamuotoiset huomiot

Lausuntoon ovat antaneet yksittäisiä huomioita myös Teija Hautanen, Riikka Korkiamäki, Tuuli Lamponen, Tarja Vierula ja Saara Tuori.

Enroos Rosi
Tampereen yliopisto - Lapset, perheet ja lastensuojelu -tutkimusryhmä
(sosiaalityö): lastensuojelun tutkijat